

ZANIMLJIVO I EDUKATIVNO PREDAVANJE

Zaštita hrvatske kulturne baštine

U Nadbiskupijskom pastoralnom institutu na Kaptolu 10. travnja u organizaciji Društva prijatelja glagoljice održano je predavanje o restauratorskim zahvatima na papiru i pergameni

Majda Begić-Jarić

Predavanje je održala mag. art. Majda Begić-Jarić, konzervatorica-restauratorica iz Hrvatskog restauratorskog zavoda, s Odsjeka za papir i kožu, čija je uža specijalnost arhivska i knjižnična građa te umjetnine na papiru.

Diplomirala je na Talijanskom institutu za umjetnost i restauraciju u Rimu iz područja štafelajnih slika i polikromne skulpture, a magistrirala na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti na odjelu restauracije. Dodatnu specijalizaciju za umjetnine na papirnom nositelju stekla je u Firenci na *Oppificio delle Pietre Dure*.

U dinamičnom predavanju restauratorica je s nazočnima podijelila pregršt zanimljivosti vezanih uz restauraciju umjetnina na papiru i pergameni, od trenutka dolaska predmeta na restauraciju do povrata vlasniku ili instituciji koja je naručila postupak.

Slušatelji su mogli steći uvid u složenost postupaka koji se u tom procesu primjenjuju. Umjetnine na papiru i pergameni mogu biti izrađene u nizu tehnika: kredom, olovkom, pastelom, akvarelom, temperom, gvašem, biti tiskane kao bakrorez, litografija ili linorez, izrađene u kolažu ili

na paus papiru, imati pozlatu ili se pojaviti u obliku globusa. Svaki korak prati foto-dokumentiranje, a posebice prilikom utvrđivanja zatečenog stanja. Slijedi čitav niz istražnih radova, od povijesno-umjetničkog istraživanja do složenih ispitivanja pod vidljivim i kosim svjetlom, ultraljubičastim i infracrvenim svjetlom, spektrometrije, termografije, kromatografije i rendgenske analize fluorescentnim zrakama, do probnog ispitivanja predviđenog oblika tretiranja umjetnine na njenom malom djeliću. Ako su umjetnine onečišćene mikroorganizmima, potrebno je prije svega izvršiti njihovu dezinfekciju i dezinsekciju radi uklanjanja nečistoća, a time i sprečavanja prelaska zagađenja na druge umjetnine u radnome prostoru. Test topivosti boje na papirnom ili pergamenom nositelju određuje hoće li umjetnina moći biti tretirana mokrim postupcima (poput mokrog čišćenja i neutralizacije) ili će biti više tretirana suhim postupcima. Za površinsko suho čišćenje restauratorima na raspolaganju stoje specijalni usisavači, meki kistovi, četke, vata i odgovarajuća brisača sredstva.

Najveći je neprijatelj umjetnine, a onda i restauratora, selotejp (tj. samoljepiva vrpca) koji s vremenom gubi elastičnost. Traka se odljepljuje, ali ljepilo ostaje na nositelju umjetnine, ne samo površinski, nego može ući i u strukturu papira odnosno pergamene za što često nema lijeka. Ponekad je potrebno ukloniti rezultate prethodnih restauratorskih zahvata jer s vremenom oni alteriraju i dovode do nepoželjnih efekata. Tako se, na primjer, često korištena metoda izbjeljivanja uopće više ne izvodi. Prilikom restauriranja najviše se upotrebljava tzv. japanski papir kojim se učvršćuju ili nadopunjavaju dijelovi umjetnine. Posebno je zanimljiva rekonstrukcija nedostajućih dijelova umjetnine jer dio koji nedostaje mora oblikom, teksturom i bojom odgovarati umjetnini. Za ravnjanje umjetnine koristi

se postupak vlaženja ili močenja (ovisno o postojanosti bojanog sloja na umjetnini), nakon čega se papir suši i ravna, a pergamena (životinjska koža) se mora jednoliko natezati i time ravnati. Za dugotrajnost restaurirane umjetnine bitno je kako će biti u konačnici pohranjena i skladištena. U idealnom slučaju umjetnina dobiva svoj paspartu od beskiselinog materijala i antistatsku foliju od poliesterata te biva vodoravno položena tako da nema izravnog dodira s drugim umjetninama. Nakon obavljenih radova slijedi i opsežna pisana dokumentacija o svim detaljima i fazama primijenjenih postupaka kojoj se prilaže fotodokumentacija i slijedi povratak umjetnine vlasniku. Vidljivo je da je restauracija umjetnine visokostručan, složen, često i dugotrajan postupak koji stoga ima i svoju cijenu.

Dobro je znati da se svakom zahvatu pristupa temeljito i promišljeno, stručnjaci se konzultiraju i još se nije dogodilo da je na umjetnini nastalo dodatno oštećenje. I za kraj, slušatelji su dobili nekoliko savjeta za čuvanje vrijednih dokumenata ili umjetničkih djela na papiru ili pergameni, koje iz bilo kojeg razloga ne planiramo dati na restauraciju: umjetnine valja čuvati u stabilnim uvjetima, bez većih ili naglih promjena u temperaturi; temperatura prikladna za papirnu građu je između 16 i 19 stupnjeva Celzijevih, uz relativnu vlagu između 40 i 55%; za pergamenu je prikladna temperatura 13-18°C i 55-65% vlage; umjetnine ne smiju biti izravno izložene izvoru svjetlosti; mora se izbjegavati doticaj sa štetnim materijalima i tvarima; rukovanje treba biti pomno kako ne bi došlo do novih mehaničkih oštećenja.

Doda li u Hrvatski restauratorski zavod neka umjetnina ili dokument ispisan glagoljicom, restauratori će s veseljem obaviti vrhunski posao, a glagoljica ostati sačuvana za proučavanje budućim naraštajima.

Mirna LIPOVAC